

COMISSIÓ D'ECONOMIA CATALANA

EFFECTES ECONÒMICS DE LA REACCIÓ DE L'ESTAT A L'1-O

Cicle de debats sobre la retirada de dipòsits bancaris, el trasllat de seus i l'impacte de l'article 155 de la Constitució espanyola, organitzat per la Comissió d'Economia catalana del Col·legi d'economistes de Catalunya.

Sessions: 29 de gener de 2019, 28 de febrer de 2019 i 25 de març de 2019.

(Tancament d'aquesta edició: 30/05/2019)

Índex

0. Introducció

1. Reflexions a l'entorn dels moviments de dipòsits arrel dels fets d'Octubre, per Guillem López Casasnovas	2
2. Octubre'17 i la retirada de dipòsits públics de bancs catalans. Riscs i conseqüències, per Robert Casajuana	7
3. L'Estat va treure milers de milions de dipòsits dels bancs catalans els 2-O, per Albert Martín i Àlex Font (article al diari Ara, aparegut el 5 d'octubre de 2018)	9
4. Per què el canvi de seus socials a Catalunya? Anàlisi d'uns fets peculiars a l'octubre de 2017, per Josep Maria Descals	12
5. Trasllat de la seu social: les entitats financeres, per Gerard Palacín	15
6. Impacte fiscal del trasllat de seus d'empreses després dels fets d'octubre de 2017 a Catalunya, per Albert Sagués	17
7. Els efectes econòmics del trasllat de seus empresarials, per Joan Romero	20
8. Les mesures en aplicació de l'article 155 de la Constitució espanyola adreçades a l'Administració de la Generalitat, per Josep Ramon Barberà	21
9. Impacte econòmic de l'aplicació de l'article 155, per Pau Villòria	23
10. L'experiència viscuda del 155, per Joan Martínez Vergel	24
11. Conclusions dels debats	26

0. INTRODUCCIÓ

A finals del 2018 la Comissió d'Economia Catalana es va plantejar la necessitat fer un reconeixement al màxim rigorós possible dels efectes de la reacció de l'estat a la celebració del referèndum de l'1 d'octubre de 2017. S'havia escrit molt sobre el tema, però de manera parcial, disgregada en notícies puntuals i, massa sovint apassionada, el que vol dir esbiaixada.

Al llarg del debat intern es van posar sobre la taula els diferents que elements que podrien constituir el tractament del tema i vam convenir estructurar-ho en tres sessions a les que convidaríem a experts. Les tres sessions de debat van girar al voltant de tres aspectes d'alta incidència econòmica potencial: la retirada de dipòsits bancaris, la fuga de seus socials i l'aplicació de l'article 155.

D'aquelles sessions de debat n'hem recollit les aportacions més rellevants que han sintetitzat els propis participants, que van ser:

- Guillem López Casasnovas
- Robert Casajuana
- Àlex Font
- Josep Ramon Barberà
- Pau Villòria
- Joan Martínez Vergel
- Josep Maria Descals
- Gerard Palacín
- Albert Sagués
- Joan Romero

Els moderadors dels debats, van ser, per ordre cronològic Modest Guinjoan, David Ros i Jordi Goula, membres de la Comissió d'Economia Catalana.

La coordinació de la síntesi i de les conclusions l'ha feta un altre membre de la mateixa Comissió, l'Albert Carreras.

A continuació es presenten les síntesis i, al final del document, hi figuren les conclusions a les que la Comissió d'Economia Catalana ha arribat, descansant en les aportacions dels experts i en les aspectes que es van discutir en el desenvolupament dels tres debats.

Els resultats han estat presentats en roda de premsa a la seu del Col·legi en data 29 de maig, per part de l'Albert Carreras i Modest Guinjoan.

1. REFLEXIONS ENTORN DELS MOVIMENTS DE DIPÒSITS ARREL DELS FETS D'OCTUBRE

Guillem Lopez i Casasnovas. UPF

Anàlisi

Aproximació efectuada segueix les següents passes: 1- Observem l'existència d'una determinada tendència en el temps en el creixement dels dipòsits bancaris a Catalunya. 2- Identifiquem que es produeix una acció que es substancia en uns indrets (Cat) i no en altres (resta), totes les altres coses iguals. De l'exercici així objectivable en diem *dif in dif*, o efecte avaluable segons *dobles diferències*.

Per tant: 1) Neutralitzem la tendència pròpia de Catalunya dintre del total observat. 2) Controlem per l'abans i després de l'acció, i 3) Identifiquem l'impacte diferencial en el cas afectat (CAT) respecte d'altres similars (contrafactual) no afectats.

Les dades del Banc d'Espanya

	Credits					
	Catalunya		Madrid		Resta	
2T2017	235,855	100%	373,978	100%	682,096	100%
3T2017	232,878	99%	371,917	99%	668,848	98%
4T2017	216,850	92%	394,865	106%	661,731	97%
1T2018	211,981	90%	378,498	101%	654,799	96%
2T2018	213,361	90%	375,810	100%	660,753	97%
3T2018	210,766	89%	364,516	97%	651,998	96%
2018	-2.8%		-7.7%		-1.5%	

	Dipòsits									
	Catalunya		Madrid		Com Valenciana		Aragó		Resta	
2T2017	189,665	100%	361,606	100%	97,943	100%	33,029	100%	551,179	100%
3T2017	184,734	97%	356,278	99%	99,386	101%	33,863	103%	552,617	100%
4T2017	153,335	81%	348,254	96%	106,603	109%	36,409	110%	563,226	102%
1T2018	152,169	80%	349,773	97%	104,580	107%	34,854	106%	555,739	101%
2T2018	160,198	84%	361,463	100%	107,505	110%	35,615	108%	570,464	103%
3T2018	162,471	86%	348,973	97%	107,282	110%	35,637	108%	571,172	104%
2018	6.0%		0.2%		0.6%		-2.1%		1.4%	

Font: El.laboració pròpia a partir

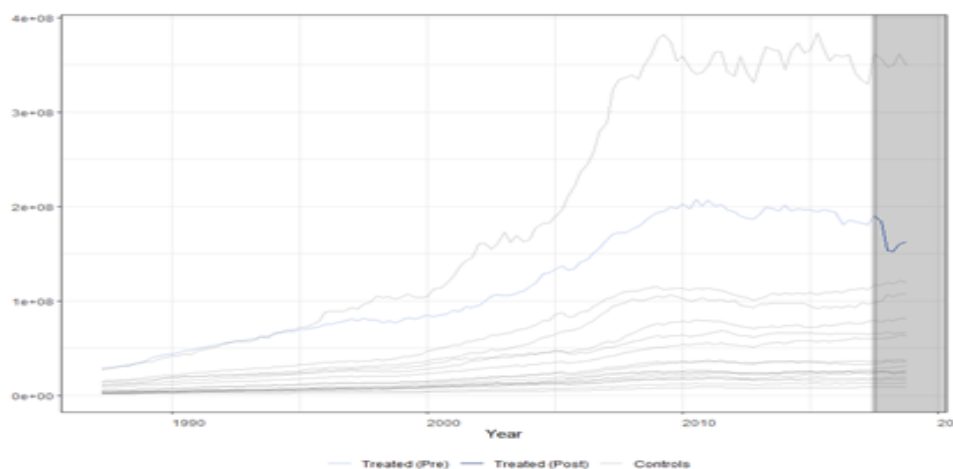
de: https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/InformesBoletinesRevistas/BoletinEstadistico/2018/Fich/be_diciembre2018_es.pdf

Model

En concret, es tracta de l'estimació d'un model en el que la variable a explicar és el comportament dels dipòsits a Catalunya, tenint en compte les característiques financeres 'normals' del país respecte de la resta, i l'evolució seguida del seu comportament recent 'normal' en el temps, amb la presència sempre d'un terme d'error d'estimació. A això se li afegeix una variable fictícia que indica el 'tractament' (xoc aleatori inesperat per l'acció de l'estat), amb la finalitat de comprovar com aquell ha fet variar l'abans i el després entre l'evolució esperable i la realment observada.

Dades bàsiques de l'evolució temporal (1987/2018). Madrid a dalt; blau Catalunya

(Noteu 1995!! A Madrid Comunitat i Ajuntament guanya el PP. Aznar 'presidente' Març de 1996.

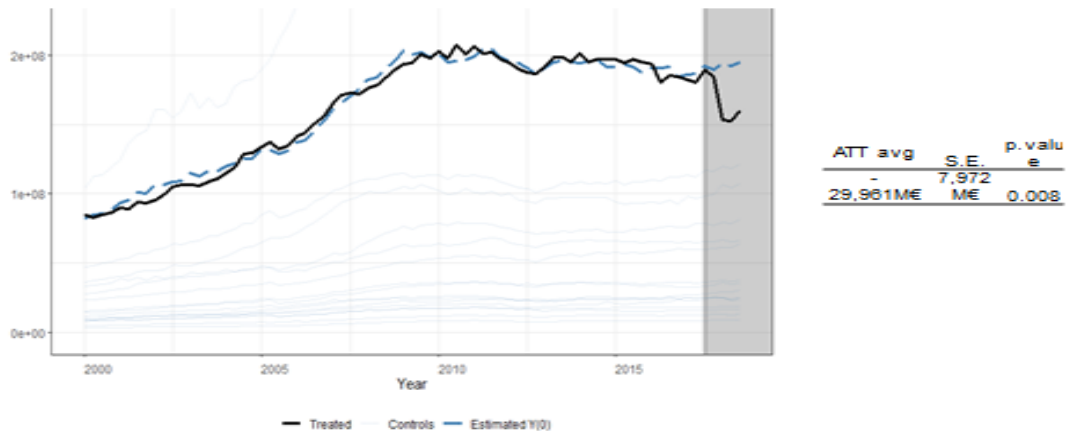

Estimació

Estimació efectuada pel procediment nomenat 'control sintètic': Es tracta de generar un contrafactual consistent del promig ponderat de les unitats no tractades que millor coincideix amb la unitat tractada durant el període de pre-tractament (abans de la intervenció) i el utilitza com a comparador. Es pondera així l'aparellament entre Catalunya i la resta de CC AA per estimar l'efecte causal de la mesura analitzada ('tractament'), i poder calcular amb dades obtingudes del contrafactual el que haguera passat sense la mesura respecte de la realitat observada amb la mesura, en aquest cas de penalització facilitadora de la fugida de dipòsits.

Resultat:

Entre la línia negra (Cat observada) i blava (Cat sintètica): Dif: 30m M

Explicacions possibles

La sortida de dipòsits d'empreses públiques (ADIF, RENFE, RTVE, Puertos del Estado... amb un terç de les sortides – segons Ara, 6/10/2018- mostra la desestabilització de l'economia catalana, podent a més generar des del primer moment, un efecte 'estampida', ja que els dos bancs catalans al cap de poc ja traslladaven la seu. Fent això, de fet el Decret Guindos posava en risc el conjunt del sistema bancari espanyol. Pel que fa als dipositants catalans: No s'entén que alguns haguessin de fer els comptes mirall quan els bancs ja havien traslladat la seu fora de Catalunya i per tant tenien la garantia del Fons de Garantia de Dipòsits espanyol (recordant el cas del dipositants anglesos a sucursals angleses dels bancs islandesos). CaixaBank es calcula que té 68.000 milions en dipòsits a Catalunya, i el Sabadell, 24.000 milions.

Consideracions finals

Els canvis de seu de les entitats bancàries poden ser comprensibles per evitar el risc sistèmic d'una ciutadania poc informada financerament. Pel que fa als dipositants de la resta d'Espanya, no s'entén la sortida sinó per l'efecte boicot contra entitats 'catalanes' a territori espanyol (fora de registre aquí), però que exigien també l'acció deslocalitzadora observada. La posició simètrica de dipositants catalans a entitats bancàries 'espanyoles' en cap cas es va produir de manera compensatòria. Tot plegat va tenir una forta incidència en el risc bancari. Una part petita del 16% a la baixada de dipòsits es podria deure al canvi de seu de moltes empreses, que hauria de relacionar-se millor amb la baixada del crèdit (-7pp). Quelcom es podia deure's també a sortides internacionals de dipòsits.

Altres explicacions

Potencial biaix en el pas de dipòsits cap a fons de inversió (en el cas de que Catalunya ho hagués fet en major proporció que la resta). Les dades publicades no permeten més anàlisi de detall.

En resum

El contrafactual mostra que la mesura va causar pràcticament la totalitat de la pèrdua de dipòsits observada. A la interpretació però cal separar la pèrdua general absoluta i en termes percentuals, aïllar protagonistes i descomptar tendències. Més enllà del daltabaix del trimestre

esmentat, i ara ja fins a l'actualitat, Catalunya ha recuperat el pes relatiu en dipòsits, tot i que en termes absoluts, respecte del punt més àlgid, ha perdut 30 mil Milions d'euros, i 25 mil M des de just d'abans d'octubre. En el total, de 230 mil M a 213 mil M. , dels quals 8 mil M s'han recuperat. Madrid i País Basc son les úniques Comunitats que han augmentat quota. La primera compensa la pèrdua tendencial primer i després fins i tot millora posicions. El comportament del crèdit i especialment dels dipòsits el 2018, en tot cas, ha sigut molt millor a Catalunya que a la resta.

(Anàlisi tancada a Barcelona el 29 de Gener del 2019)

2. OCTUBRE'17 I LA RETIRADA DE DIPÒSITS PÚBLICS DE BANCS CATALANS. RISCS I CONSEQÜÈNCIES.

Robert Casajuana i Alujas

26.4.19

Des del punt vista dels mercats financers tenim varies eines a la nostre disposició per avaluar els riscos de determinats esdeveniments. Probablement, la primera eina en la que la majoria pensa és en el preu en borsa del actiu objecte de l'anàlisi. En el meu cas, he preferit deixar de banda el mercat de renda variable per centrar-me en el mercat de capitals, ja que aquest és molt més específic i precís pel cas que ens ocupa. Fet que he pogut veure pels anys que porto intermediant en el mercat de renda fixa. Així, l'anàlisi dels CDS, dels rendiments dels bons i de les primes de risc son la base de les meves reflexions.

Els CDS o Credit Default Swaps son assegurances d'impagament del bo subjacent al que estan lligades. Aquestes assegurances es poden comprar en el mateix moment que es compra el bo subjacent o es poden comprar mes tard, ja que cotitzen en mercat secundari durant tota la vida del bo al que estan lligades. I és aquí on rau tota la seva utilitat, ja que si es percep un increment del risc de solvència de l'entitat emissora del bo subjacent, el preu del CDS tendirà a pujar per la esperable major quantitat d'inversors que voldran comprar l'assegurança per cobrir el risc d'impagament. Veiem a continuació que va passar amb els CDS dels dos principals bancs catalans, Caixabank i el Sabadell, i amb el Santander, durant l'octubre del 2017 i en d'altres períodes d'interès.

Podem dir que qui va sentir més el increment de percepció del risc de solvència per part dels mercats després de l'1 d'octubre va ser el Sabadell amb una pujada del seu CDS del 22%, menys Caixabank amb un 14% i qui menys ho va notar, dels 3 bancs analitzats, va ser el Santander amb una pujada del 10%. ¿Es molt o és poc? Certament els fets d'octubre tenen un impacte en la percepció del risc de solvència de les dos entitats catalanes però si ho comparem, per exemple, amb el moment del rescat del sistema financer espanyol, veiem que a mitjans del 2012, aquestes dues entitats van veure com es multiplicava per dos el seu risc de solvència, i que, per tant, els fets d'octubre del 17 tenen un impacte molt menor. A més, a finals d'aquell mateix mes d'octubre els CDS dels dos bancs catalans havien tornant als nivells previs al 1 d'octubre

El rendiment dels bons és el cost que suposa per l'emissor el fet de finançar-se als mercats de capitals mitjançant l'emissió de bons. Quan més puja el rendiment del bo significa que més li costarà al emissor finançar-se ja que els potencials inversors (i per tant prestamistes d'aquell país o autonomia) més rendiment demanaran per finançar l'emissor. Així, en moments d'esdeveniments com els que ens ocupa es molt útil saber com reacciona el rendiment del bo representatiu d'aquell país o autonomia. Una major desconfiança dels mercats farà que pugui el rendiment del bo.

El bo de referencia de Catalunya (GENCAT 5.325 2028) va veure com el seu rendiment s'incrementava en uns 20 punts basics (del 4.90% al 5.10%) el dia 4, per millorar a finals d'aquell mes uns 40 punts basics (rendiment del 4.70%). Es a dir, els fets d'octubre van tenir un lleuger impacte negatiu en un primer moment però l'amplitud dels moviments no va ser res de inusual dintre de la oscil·lació corrent i normal en el rendiment d'aquest tipus bons en el mercat secundari.

I finalment analitzarem les primes de risc. Les primes de risc, que tant de moda es van posar al 2012, mesuren la diferencia entre el rendiment del bo que volem analitzar contra el bo que

considerem més segur, el bo alemany. Quan s'incrementa aquest diferencial empitjora la credibilitat del país estudiat, tot i que a vegades això no és del tot cert perquè en alguns casos el rendiment del bo del país estudiat es manté igual i la prima de risc empitjora perquè baixa el rendiment del bo alemany i, per tant, es més una millora de la credibilitat alemanya que un empitjorament del bo estudiat. Per això, és sempre molt útil analitzar la prima de risc junt amb el rendibilitat individual del bo del país estudiat.

La prima de risc de Catalunya durant els mesos precedents al primer d'octubre es mantenia al voltant dels 450 punts i en els dies posteriors al 1 d'octubre va repuntar lleugerament fins els 470 punts, es a dir, només va empitjorar 20 punts per millorar a principis de novembre fins els 420 punts aprox. Per tant, impacte mínim en la prima de risc catalana que va ser major en la prima de risc espanyola. La prima de risc del regne d'Espanya va passar de poc més de 110 a superar el 130 punts el 4 d'octubre. ¿Es destacable l'impacte en la prima de risc espanyola? No, de fet si comparem l'impacte de la inestabilitat per la caiguda del govern de Rajoy, per la moció de censura del maig del 2018, veiem que la prima de risc espanyola si que ho va notar doblant-se de 65 a 130 punts!

En definitiva, per lo exposat en el paràgrafs anteriors, podem dir que l'impacte en mercats financers en la percepció del risc dels fets d'octubre va ser molt menor del que podria semblar si llegim la premsa d'aquells dies o les declaracions d'alguns polítics irresponsables. El que és més difícil de contestar es si aquest petit impacte va ser perquè la DUI i la independència de Catalunya no van ser considerats com escenaris efectivament reals pels mercats i per tant no va empitjorar de manera important la percepció del risc, o perquè en cas de que Catalunya iniciés un camí de no retorn cap a la seva independència això no espantava als mercats. El polítics, en funció del seu color, escolliran la resposta que més s'adequa al seu plantejament, jo com economista no em veig capaç de respondre quin dels dos escenaris va ser el que va prevaldre als mercats en aquells dies decisius.

3. L'ESTAT VA TREURE MILERS DE MILIONS DE DIPÒSITS DELS BANCS CATALANS EL 2-O

Albert Martín i Àlex Font Manté

Diari ARA, 5 d'octubre de 2018.

Administracions i empreses públiques espanyoles van castigar CaixaBank i el Sabadell després de l'1-O

L'aparició d'urnes i la celebració del referèndum de l'1 d'octubre del 2017 van comportar dues respostes de l'Estat. La primera, a plena llum del dia i amb milers de càmeres per deixar-ne constància, va consistir en la repressió policial de la votació. La segona va arribar l'endemà: en silenci i emparats per la discreció habitual del sector financer, es va produir un buidat massiu dels diners que les empreses públiques i administracions de l'Estat tenien als dos grans bancs catalans. Segons ha pogut saber l'ARA, CaixaBank i el Sabadell van patir a partir del 2 d'octubre una fortíssima fuga de capitals per ordres polítiques. Era l'inici de la setmana més negra en la història de les dues entitats, que va acabar amb el trasllat de les seves seus fora de Catalunya.

Aquell dilluns, mentre les imatges de la violència policial als col·legis seguien fent la volta al món, els bancs que presideixen Jordi Gual i Josep Oliu comprovaven quina era la rèplica del govern de Mariano Rajoy al referèndum. Aquestes entitats van assistir a una estampida financera de primera magnitud. L'ARA ha parlat amb diferents financers que han confirmat la fuga de diners públics. Cap dels dos bancs catalans ha precisat quina quantitat van treure aquell dia dels seus comptes les empreses públiques i les administracions, però fonts financeres coneixedores del que es va viure aquell dia en els dos bancs amb seu a l'avinguda Diagonal de Barcelona donen una idea de la magnitud de la fuga.

Un empresari apunta que "entre Renfe, Adif, Ports de l'Estat, RTVE i d'altres van treure 2.000 milions d'euros del Sabadell en un sol dia". Un segon reitera que "les agències estatals van ser les primeres a retirar els diners, i això va provocar un efecte bola de neu". Un destacat executiu bancari precisa més aquesta acusació, que aporta llum a la manera com es va iniciar la fuga de capitals d'aquells dies que va derivar en el gran èxode de seus socials d'empreses catalanes fora de Catalunya. Segons la seva versió, "fins a un terç del total de dipòsits que surten aquells dies són diners d'administracions públiques i empreses controlades per l'Estat".

L'impacte que va tenir aquesta retirada massiva de dipòsits va ser gran. Fonts empresarials expliquen que Jaume Guardiola, conseller delegat del Sabadell, va anar trucant a diferents presidents d'aquestes empreses públiques per conèixer el motiu de la retirada. Els seus interlocutors van ser molt clars: eren "ordres polítiques". Es tractava, doncs, d'una acció pensada i coordinada des de la Moncloa.

El buidat de comptes es va allargar uns dies. Una altra veu explica la conversa que va tenir un executiu bancari amb el ministre d'Economia, Luis de Guindos, després de comprovar que una important administració havia tret els seus dipòsits. "¿Heu canviat la seu? Doncs no patiu", va contestar De Guindos. Al cap de poques hores, els diners tornaven a ser al compte del banc.

La xifra més ben guardada

Un llarg any de preguntes als principals responsables de CaixaBank i el Sabadell no ha servit perquè l'ARA esbrini quina va ser la veritable magnitud de la fuga de dipòsits. Però fonts extraoficials dels bancs sí que han admès que les xifres que han circulat estan molt allunyades

de la realitat. *El Confidencial* va parlar de 9.000 milions entre els dos grans bancs. *La Vanguardia* va rebaixar aquesta xifra fins als 6.000 milions. Durant aquells dies, des del Banc d'Espanya apuntaven que "amb mil milions de fuga es pot ensorrar un banc". L'hemorràgia de dipòsits (sense incloure el que van poder salvar creant comptes mirall) és impactant. Segons ha pogut saber l'ARA, el Sabadell, tot sol, va tenir una fuga que s'aproxima als 12.000 milions. A aquesta quantitat cal afegir-hi el que va perdre CaixaBank.

La fuga del principal banc català continua sent un misteri, però es poden fer extrapolacions. L'entitat de l'estrella té aproximadament el 50% de la quota de mercat a Catalunya; el Sabadell ronda el 15%. I fonts financeres asseguren que la sortida de dipòsits va ser el doble de gran a CaixaBank que al seu competidor català. Les hipòtesis, doncs, indiquen que l'hemorràgia conjunta podria haver fregat els 35.000 milions d'euros. Només quatre mesos abans el Popular, un banc més petit, havia desaparegut després de patir una sagnia d'uns 18.000 milions. Així, si és bona la versió que fixava en un terç del total els dipòsits que va treure l'Estat, cal pensar que el govern de Rajoy va retirar dels bancs catalans uns 10.000 milions després de l'1-O. Podria haver sigut letal.

Algunes fonts sostenen que té sentit que administracions i empreses públiques retiressin els fons de CaixaBank i el Sabadell pel context polític. I recorden que en la caiguda del Popular hi va haver retirades d'administracions públiques, com la del govern canari (636 milions). Però aquest raonament és fràgil: hi hauria d'haver hagut altres retirades des del 20 de setembre (quan es van produir els fets de la conselleria d'Economia) i, a més, les empreses públiques van admetre que actuaven seguint ordres polítiques.

Quan se li pregunta per què l'Estat va castigar dos bancs que mai han mostrat una postura favorable al Procés, un executiu de l'Íbex-35 dona aquesta resposta: "A Madrid van pensar: «Dos milions de persones han anat a votar en un dia de pluja, amb hòsties i tot, ha de passar alguna cosa»".

El ministre Luis de Guindos n'havia donat alguna pista al Senat el 26 de setembre. Va advertir dels desastres econòmics que s'abatrien sobre Catalunya en cas d'independència i va citar la tornada a la pesseta, l'aparició d'aranzels, tensions pressupostàries, una caiguda de recaptació fiscal i també la "fuga de capitals". Aquest punt era recurrent: segons va publicar *El Mundo*, en un acte a porta tancada anterior a l'1-O amb empresaris va asseverar que a Catalunya es produiria "fuga de capitals a causa de la incertesa política". El que es va llegir com una profecia era potser un avís del que l'Estat podia fer a Catalunya. Contactat per l'ARA, De Guindos, ara vicepresident del BCE, no ha volgut fer valoracions sobre les informacions d'aquest article.

La bola de neu

El cert és que l'operació podia portar el pànic als bancs catalans, amb el lògic impacte en el conjunt de l'economia. Tot i que les retirades de dipòsits van ser invisibles per als ciutadans, els mercats internacionals sí que les van observar amb atenció. Entre dilluns i dijous CaixaBank perdia un 8% del valor de les seves accions. El Sabadell, fins a un 12%. Amb el catastrofisme econòmic que els opositors polítics i mediàtics a la independència van aplicar aquells dies contra el Procés, la notícia d'aquestes caigudes del preu de l'acció va arribar al carrer. I la bola es va fer grossa.

No es pot culpar el govern de Rajoy de ser l'únic culpable que aquells dies es produís la situació que més temen els bancs: el pànic i les cues a les sucursals. Però el cert és que el moviment va sacsejar els mercats, els mercats van castigar el preu de l'acció i la por va arribar al carrer. La

bola es va fer enorme i potencialment molt destructiva. I així els dos grans bancs catalans, segona i quarta empresa de Catalunya per volum de vendes i amb una influència simbòlica encara més gran, van prendre una decisió dràstica per frenar el bucle diabòlic: el canvi de seu. Després del moviment, i un altre cop de manera coordinada, la immensa majoria dels fons (un 80%, segons algunes fonts) van tornar. L'efecte buscat s'havia aconseguit.

Era només la primera etapa d'una operació de més abast que demà explicarà l' *Emprenem*, el suplement d'economia que l'ARA publica els diumenges.

LES CLAUS D'UNA OPERACIÓ D'ESTAT

Magnitud

Fonts financeres apunten que al Sabadell la fuga de dipòsits va ser d'uns 12.000 milions. La de CaixaBank arriba al doble, segons les fonts consultades. I un terç d'aquests diners els va retirar l'Estat.

Risc

Quan els mercats van percebre l'hemorràgia financera, les accions dels dos bancs es van enfonsar i el pànic va arribar als petits clients. Una situació inquietantment similar a la que va causar la fallida del Popular.

Avís

Abans de l'1-O, De Guindos va avisar que a Catalunya hi hauria una fuga de capitals. Quan això va passar, avisava els banquers: "Heu canviat la seu? Doncs no patiu". Poc després, els diners tornaven al banc.

4. PERQUÈ EL CANVI DE SEUS SOCIALS A CATALUNYA? ANALISI D'UNS FETS PECULIARS A L'OCTUBRE DE 2017

Josep M Descals

Barcelona, abril de 2019

I.- ANTECEDENTS I CONTEXT SOCIAL, POLITIC I ECONÒMIC

Conèixer el verdader motiu per el qual una sèrie d'empreses catalanes (moltes? poques? significatives?.. això és objecte d'altres estudis) varen decidir a partir del mes d'octubre de 2017 canviar la seu social, traslladant-la de Catalunya a altres llocs de l'Estat Espanyol no ha estat objecte de massa estudis amb dades objectives fàcilment contrastables.

I és difícil fer-ne valoracions amb conclusions imparcials perquè el canvi de seu no requereix legalment cap motivació i perquè la facultat de canvi de seu sense el debat i l'aprovació de la junta de socis que va establir el Decret Llei aprovat el dia 6 d'octubre de 2017 que va modificar la llei de societats de capital, ha estalviat als òrgans d'administració de les societats, sotmetre's a la necessària justificació i a les explicacions que els socis de les companyies afectades haurien pogut exigir si s'hagués mantingut la situació legal anterior al Decret. I aquí convé recordar que com qualsevol Decret-Llei es requereix per a dictar-lo la existència d'una situació d'urgència i que la urgència que va motivar aquest canvi legislatiu es descriu a l'exposició de motius com: *"La extraordinaria y urgente necesidad de la medida viene justificada por la exigencia de garantizar la plena vigencia del principio de libertad de empresa consagrado en el artículo 38 de la Constitución, así como de respetar la prohibición de adoptar medidas que obstaculicen la libertad de establecimiento de los operadores económicos prevista en el artículo 139 de la Constitución."*

Així és que per buscar una resposta a la pregunta d'aquesta ponència ens valdrem de la percepció pròpia de qui la subscriu contrastada, això sí, amb les percepcions de d'altres professionals i d'organitzacions empresarials que han estat consultades.

Situem-nos als mesos anteriors a l'octubre de 2017. Els partits i forces sobiranistes, havien anunciat una sèrie de canvis legals que comportaven la celebració d'un referèndum sobre la independència de Catalunya que en cas de resultar favorable, portaria al naixement d'una república catalana independent d'Espanya. I això, segons el sector sobiranista, es faria de la llei a la llei i, per tant, sense turbulències significatives de cap tipus, especialment econòmiques.

Per la seva part, les forces constitucionalistes contràries al moviment pronosticaven que res de tot això no passaria (*"no habrá referendum"*, recordem) però alhora advertien que si mai succeïa, es produirien conseqüències catastròfiques de tota mena; entre elles, la immediata expulsió de Catalunya de "Europa" i la marxa generalitzada de les empreses catalanes que no voldrien perdre la protecció i seguretat del sistema europeu ja que la perdrien automàticament amb el nou Estat.

Amb aquesta situació arriba l'1-O que per els sobiranistes significa l'èxit d'un referèndum verdaderament celebrat i, per tant, el mandat ciutadà de proclamar i constituir la nova república; per la seva part, el sector constitucionalista nega la major i sosté que no hi ha hagut referèndum ni mandat de cap tipus.

Enmig d'aquest context, i amb un clima d'altíssima tensió política, social i policial, es produeix el canvi de seu de Banc Sabadell, el canvi legislatiu esmentat amb el Decret-Llei del 6 d'octubre

aprovat pel Govern Rajoy, el canvi de seu de Caixa Bank i a partir d'aquí tots els canvis de seus que coneixíem i que es van produint els dies, setmanes i mesos següents.

II.- QUINA TIPOLOGIA D'EMPRESSES CANVIEN LA SEU SOCIAL

Un estudi perceptiu i sense valor estadístic, ens porta a concloure que hi ha, bàsicament, dos tipus d'empresaris que decideixen canviar la seu social:

- a) Empreses dirigides per (o sota el control de) persones contràries al "procés" que senten la necessitat de fer un gest clar per posicionar-se contra la independència i per ajudar, en la mesura de lo possible, a evitar-la.

Per aquestes empreses el canvi de seu social apareix com un moviment perfecte per aconseguir aquest doble objectiu ja que es tracta d'un gest clar contra el procés, enèrgic perquè implica a la empresa com organització i no només al seus directius i eficaç perquè comporta un enorme impacte mediàtic que facilita lectures molt contundents contra el moviment independentista. Alhora, és un moviment barat (només cal atorgar una simple escriptura notarial sense quantia) i no te cap conseqüència pràctica ni molt menys irreversible.

A mes, i això és bàsic i definitiu, aquesta postura s'utilitza per omplir de raó als sectors que pronosticaven un autèntic desastre si el procés continuava endavant ja que es veia confirmada la desertització econòmica del país i la pèrdua de confiança dels sectors econòmics mes dinàmics i influents al respecte de la separació d'Espanya.

Cal tenir en compte que aquests canvis de seus socials (les conseqüències pràctiques de les quals s'examinen a d'altres ponències) han permès tota mena de titulars periodístics i anàlisis d'experts que han magnificat aquesta situació tractant-la d'autèntica "fugida" d'empreses en el marc d'un senzill canvi de seu social; i aquesta situació continua avui mateix com ho acrediten titulars de diaris que gaudeixen d'un cert prestigi (p.e. *"Agujero de 100.000.- millones de euros en Catalunya por la fuga de empresas"* titular de l'ABC de finals de 2018).

- b) Un altre grup d'empresaris que inicialment no veien la necessitat objectiva de fer cap canvi però que van rebre pressions per posicionar-se.

Ens referim, sobre tot, a empreses amb un important percentatge de clients finals residents fora de Catalunya però dins de l'Estat Espanyol. No consta que cap empresa exportadora fora de l'Estat es trobés immersa en situacions semblants.

Està suficientment acreditat que moltes empreses dependents del mercat espanyol van rebre suggeriments, pressions o directament amenaces dels clients espanyols per tal de seguir el camí iniciat per les empreses contràries al procés, encapçalades sobre tot per les dues entitats bancàries mes importants del país. Aquestes companyies es van sentir forçades a traslladar la seu social com a mostra inqüestionable de la seva fidelitat constitucional i, amb mes o menys insatisfacció, moltes van acabar accedint, bo i recordant que en realitat el canvi de seu era un moviment mes proper a un pronunciament que a un canvi efectiu amb conseqüències importants.

De fet, sembla clar que si les empreses que han canviat la seu estaven verdaderament motivades per aconseguir una efectiva protecció de la seva seguretat jurídica i estructural (que si és així, això vol dir que la creien realment amenaçada i que per tant consideraven factible la creació d'un nou Estat independent), no s'hagessin limitat a un gest tan poc transcendent que en cap cas els protegia de res: es pot veure com, en realitat, no ha existit una vertader canvi d'ubicació

de l'activitat empresarial, ni dels centres de decisió, ni dels mitjans productius, ni dels treballadors que es van quedar, tots ells, en territori de la futura república.

També s'ha parlat molt al respecte de pressions "institucionals" més enllà de les que aquí s'estan esmentant. Hi ha prou indicis per considerar que aquestes pressions van existir; es parla, per exemple, de retirades massives de fons dels bancs catalans per part d'organismes públics. Així mateix, es mencionen pressions cap a companyies dependents de sectors fortament regulats. Per la nostra part, constatem com inqüestionable la pressió exercida pels clients finals d'ubicació espanyola, però no ens consta de manera concreta la que s'ha pogut exercir des de d'altres estaments, si bé la literatura és tan ampla i el context tant excepcional que es fa difícil negar-ne l'existència.

III.- CONCLUSIONS

Reiterant la inexistència de dades objectives que donin suport científic al criteri que s'exposa, la percepció obtinguda del contacte directe amb la situació del país, ens porta a concloure que el fenomen conegut com a canvi de seus socials, que per alguns es qualifica com a fugida d'empreses de Catalunya, ha estat un moviment que ha pretès visualitzar d'una manera clara i contundent la oposició d'alguns empresaris a l'evolució d'allò que s'ha definit com "el procés". Aquests empresaris amb el simple gest de canviar la seu social de les seves companyies (i res més, cal remarcar-ho) van trobar el moviment adequat per posicionar-se de manera contundent sense assumir cap conseqüència per ells, ni important ni irreversible.

D'altres, van seguir el mateix camí no per voluntat pròpia sinó per la necessitat de calmar les pressions i/o amenaces de clients espanyols o, sembla que això també es va produir, de institucions públiques que va aprofitar la situació per advertir les mil catàstrofes que patiria el país si seguia endavant amb la "deriva secessionista".

Potser algun dia sabrem quantes companyies es fan afegir al moviment de canvi de seu socials de bon grat i quantes o van fer, amb més o menys incomoditat, forçades per la situació i amb una voluntat estricte de supervivència. Amb les dades disponibles, i seguint un criteri de prudència, se'ns fa massa arriscat un pronunciament sobre aquest punt fonamental tot i que el cos, i la percepció altre vegada, ens demana lo contrari.

5. TRASLLAT DE LA SEU SOCIAL: LES ENTITATS FINANCERES

Gerard Palacín

Particularitats Entitats financeres

La producció dels bancs està distribuïda en les oficines; els bancs tenen els diners i tenen la clau, i tenen a més la creació de diner. L'any 2007 el PIB mundial era de 80 bilions de dòlars, mentre que els actius financers eren de 240. Aquesta relació avui deu ser encara molt més descompensada.

El negoci està basat en la confiança de clients i inversors envers la banca, una baula fràgil. La gestió és complicada i davant les dificultats el comportament dels bancs és pro-cíclic. Es a dir, davant una crisi el primer que fa la banca es restringir el crèdit, encara que això aprofundeixi aquesta crisi.

Es podria aplicar als banquers el que deia Russell, que entre els desitjos infinits de l'home hi ha la pulsio que empeny al poder i la glòria, la síntesi del qual són els diners. El banquer és aquell home que es troba amb un poder econòmic enorme a les seves mans, que li permet aproximar-se al poder polític i influir sobre d'ell d'una forma rellevant.

2017

Aquest any, moment en que van canviar la seu els dos bancs catalans més importants, va ser un any revoltat, hi va haver problemes que venien de temps anteriors: inici crisi 2008, alta morositat, dèficit de capitalització, preferents, deute subordinat i convertible, clàusules sòl, IRPH, despeses hipoteques, desnonaments, comptes "mirall",...

La banca tenia una situació d'endeutament i manca de liquiditat. La banca espanyola va rebre del BCE 170.000 milions, al 0%.

Rescats: Bankia, CaixaCatalunya, i en certa manera també Banca Cívica, Banco de Valencia,... Els diners del rescat han sigut de 60.000 milions euros o bé 120.000, segons s'inclogui també els compromisos adquirits per l'Estat al respecte. Per posar en context aquest import tinguem en compte que el pressupost de la Generalitat és de l'ordre de 35 mil milions. Absorcions i fusions, SIP, FROB, SAREB, modificació llei SA, inseguretat, 155...

Deslocalització

Antecedents: Escòcia (2014) l'RBS, un banc nacionalitzat, va marxar a la City; En el Brexit (2016) el HSBC es va plantejar abandonar la City per anar a Hong Kong, cosa que finalment no va fer; El 2017 Caixabank i Sabadell van canviar la seu social. De Guindos afirma que els canvis en la llei de SA, li ho van demanar. Quant als Bancs: que ha passat durant la crisi? El nombre d'oficines passa de 46.000 el 2008 a 26.000 el 2018 ; els empleats eren 278.000 el 2008 i 192.000 el 2018; els dipòsits a Catalunya en el període de 2016-2018 disminueixen en 18.000 milions (en algun moment la xifra va ser força superior). Cal tenir en compte declaracions del Banc d'Espanya en el que afirmaven que una sortida sobtada de dipòsits de mil milions podria arribar a ocasionar greus problemes en el banc que sofrís aquesta pèrdua. El fet que l'Estat treies de cop milers de milions dels bancs amb seu a Catalunya, podria haver tingut uns efectes pitjors que el Lehman Brothers, és a dir, podria ser qualificat com un cop d'estat. Els arguments tècnics per la deslocalització que han donat els directius dels bancs han sigut: una possible sortida de la UE; la

pèrdua de garantia dels dipòsits; la pèrdua de la font de liquiditat del BCE. Un punt a tenir en compte és que aquests arguments són vàlids només pel cas que el banc travessi dificultats. Dit d'una altra manera els banquers diuen: si ho fem malament tenim protecció, i si ho fem bé, no ens cal. La protecció és pel cas que els banquers actuïn poc responsablement. I també uns altres arguments més polítics de protecció: als accionistes (crear valor per l'accionista), als clients (seguretat i servei) i als empleats (seguretat llocs treball). Què ha passat a la realitat? Un descens continuat de valor de tot l'Íbex i, concretament, de tota la banca i dels dos bancs catalans esmentats.

Clients: exclusió dels no rendibles (que s'intenta pal·liar amb una nova norma en el sentit que hi hauran comptes sense comissions per a clients amb renda reduïda). Stores i cues. Poblacions sense oficina bancària. Oliver Wyman estima en 10 milions els clients afectats per litigis amb la banca.

Empleats: acomiadaments -ERO's i jubilacions voluntàries- i en convertir en inseguretat el que havia sigut protecció al lloc de treball segur.

Pel que fa a l'Obra Social i les empreses participades, no hi ha motius coneguts per a la deslocalització. Cada sector té els seus problemes, però, Catalana de Gas, Abertis, i tantes altres, quins han sigut els motius? No hi ha resposta i, el que és més preocupant, no consta que els directius d'aquestes empreses les hagin donat.

Avui

Els efectes de la deslocalització fins ara, pocs o cap. Potser d'imatge i un cert malestar. Hi ha molts interrogants no desvetllats encara. Ara bé, si això es convertís en un a marxa definitiva, segurament alguns serveis també es traslladarien i llavors la deslocalització començaria a tenir efectes de veritat. Mentre, si observem on viuen els presidents i consellers, podem afirmar que pocs efectes està tenint aquest canvi de seu social. Una operació imatge? Segurament, però algunes coses comencen a canviar en les finances, així una de cada tres operacions de finances es realitza en els "bancs a l'ombra". En altres paraules, el buit s'omple de seguida. Si hi ha bancs que marxen el buit serà ocupat per altres entitats que donaran el mateix servei o millor i, possiblement més barat.

6. L'IMPACTE FISCAL DEL TRASLLAT DE SEUS D'EMPRESSES DESPRÉS DELS FETS D'OCTUBRE DE 2017 A CATALUNYA.

Albert Sagués

Indubtablement, moltes empreses van decidir traslladar la seva seu social després dels fets que es van iniciar amb la celebració del referèndum de l' 1 d'octubre de 2017 y que van desencadenar un seguit d'esdeveniments que també van incidir-hi.

Al meu parer van haver-hi tres tipus de motivacions que van provocar el canvi de seu social. En primer lloc, el d'aquelles empreses gestionades, dirigides o propietat de persones que com a rebuig del què va succeir van preferir 'marxar' de territori català. En segon lloc, aquelles empreses que ho van fer empeses pels efectes de la incertesa en l'economia, els mercats, o pels efectes negatius que podia provocar a nivell comercial el tenir la seva seu a Catalunya i en tercer lloc aquelles empreses que funcionant en àmbits regulats s'hi van veure 'convidades' o que van considerar prudent traslladar la seva seu fora de Catalunya, descomptant el risc que una hipotètica independència en relació al marc regulador que els és aplicable (entitats financeres, asseguradores, gestores de fons d'inversió i moltes altres que actuen amb 'llicència' dels reguladors espanyols).

Independentment de l'anterior, de nombre de trasllat de seus d'empreses fora de Catalunya el trobo bastant irrellevant en el context actual, on no hi ha hagut independència de Catalunya. Moltes de les empreses que van traslladar la seva seu fora del nostre país podrien estar incomplint l'article 9 de la Llei de Societats de Capital:

Artículo 9. Domicilio.

1. Las sociedades de capital fijarán su domicilio dentro del territorio español en el lugar en que se halle el centro de su efectiva administración y dirección, o en el que radique su principal establecimiento o explotación.

2. Las sociedades de capital cuyo principal establecimiento o explotación radique dentro del territorio español deberán tener su domicilio en España.

Cosa que implica que aquelles empreses que ho van fer per motius purament estètics, estarien incomplint les normes mercantils, i els seria d'aplicació el que estableix l'article 10 de la mateixa Llei:

Artículo 10. Discordancia entre domicilio registral y domicilio real.

En caso de discordancia entre el domicilio registral y el que correspondería según el artículo anterior, los terceros podrán considerar como domicilio cualquiera de ellos.

O el que és el mateix, tot i que hagin fet el canvi, aquest podria ser ignorat per tercers (inclosos els seus socis o accionistes) si realment la direcció de les mateixes, o els seus principals establiments de negoci continuen estant a Catalunya.

Dit en altres paraules, si bé moltes empreses van traslladar la seva seu social després dels fets d'octubre de 2017, la realitat és que un percentatge molt i molt minse van traslladar la seva seu de negocis, fàbriques, oficines, etc... fora de Catalunya o al menys, no se n'ha fet ressò, ni he pogut copsar cap notícia en els mitjans generalistes i/o econòmics.

Centrant-me en els aspectes fiscals d'aquest canvi de seus, que és el motiu de la participació en el debat, cal enllaçar-lo en els aspectes més jurídics que esmentava fa uns moments.

Els impostos que afecten a les empreses són bàsicament de dos grups diferents. Aquells que afecten directament als seus beneficis, com és l'Impost sobre Societats, i aquells en que les empreses són bàsicament recaptadores d'impostos per a la Hisenda Pública, com és el cas de l'IVA i de les retencions de l'IRPF. Les empreses declaren i paguen els impostos allà on tenen el seu domicili fiscal i per tant, a priori, podria semblar prou rellevant el trasllat de seu de les empreses pel la minva en recaptació que podria suposar per a Catalunya.

Dels impostos que percep la Hisenda Pública espanyola, l'únic que podria afectar a les CCAA en cas de trasllat de seus és l'IRPF. L'IRPF es recapta per part de la AEAT espanyola, però el 50% de l'import recaptat es transfereix de forma directa a les CCAA en funció de la residència fiscal dels contribuents persones físiques, és a dir que la recaptació de l'IRPF que perceben les CCAA no depèn del lloc on són les empreses que fan les retencions sinó que depèn del lloc (domicili fiscal) on resideixen les persones físiques que fan aquest IRPF.

Dit això, automàticament queda descartat que el trasllat de seu d'una empresa tingui cap incidència en l'IRPF que es recapta a Catalunya, ja que aquest es recapta en funció del domicili fiscal del contribuent que és la persona física, independentment de si l'empresa que fa les retencions està a Barcelona, a Sevilla, Valencia o Alacant.

Per descomptat, si el trasllat de seus de les empreses hagués suposat que els centres productius també marxessin realment de Catalunya, això hauria provocat un augment dels catalans a l'atur, que haguessin perdut la seva feina, o bé migracions de catalans que seguint les seves empreses viurien arreu, i no em consta cap de les dues situacions.

Pel que fa a l'Impost sobre Societats i l'IVA, ambdós impostos passen a engreixar les arques de l'Estat Espanyol. Aquest, en el marc de la Llei Orgànica de Finançament de les CCAA passa a transferir a les CCAA la part de tot el pastís que els correspon, seguint unes normes previstes a la Llei que no es basen en el lloc on es recaptin els impostos, sinó sobre altres criteris més foscos, i que fa anys estan al centre de la polèmica, pel dèficit fiscal que pateix Catalunya per l'anivellament autonòmic i palesat a les balances fiscals.

Dit això, el fet del lloc on es recaptin l'Impost sobre Societats i l'IVA no té gaire rellevància més enllà de l'estadística recaptatòria ja que són impostos de recaptació estatal que després es redistribueixen amb altres criteris. El trasllat de seus no ha afectat els impostos recaptats per Catalunya ja que Catalunya no recapta aquests impostos. Senzill i clar i per tant esgrimir l'argument fiscal (menor recaptació) no és un argument massa sòlid.

Per últim cal esmentar, com feia al parlar de domicili social, dels criteris per fixar el domicili fiscal de les empreses i que es desenvolupa a l'article 48 de la Llei General Tributària:

Artículo 48. Domicilio fiscal.

.....

2. El domicilio fiscal será:

.....

b) Para las personas jurídicas, su domicilio social, siempre que en él esté efectivamente centralizada su gestión administrativa y la dirección de sus negocios. En otro caso, se atenderá al lugar en el que se lleve a cabo dicha gestión o dirección.

Cuando no pueda determinarse el lugar del domicilio fiscal de acuerdo con los criterios anteriores prevalecerá aquel donde radique el mayor valor del inmovilizado.

Coïncidint doncs al la Ley de Sociedades de Capital, no prima el domicili 'formal' sinó que sempre té més rellevància aquell que sigui el lloc on es dirigeixen els negocis i per tant, altre cop, cal insistir en que molts d'aquests trasllats d'empreses fora de Catalunya van ser i continuen essent una qüestió de poca o nul.la incidència en la recaptació impostos al nostre país.

Això sí, en hipotètic escenari d'independència, els efectes sí que en tindrien d'efecte recaptatori, però això deixem-ho per a un altre debat.

7. ELS EFECTES ECONÒMICS DEL TRASLLAT DE SEUS EMPRESARIALS

Joan Romero i Circuns
Conseller delegat d'ACCIÓ

Un any de creixement econòmic malgrat els factors d'entorn

L'any 2018 ha estat un any positiu per a l'economia catalana. En aquest sentit, el PIB va créixer un 2,6%, per sobre de la mitjana de la UE (1,9%). Pel que fa a l'ocupació, va augmentar un 2,7% el 2018, destacant l'increment de l'ocupació industrial, que va ser del 6,1% (per sobre del 2,3% del conjunt de l'Estat). Des del punt de vista de la internacionalització, es va batre el rècord d'exportacions per vuitè any consecutiu, superant els 71.600 milions d'euros. A nivell de captació d'inversions, Catalunya va liderar la inversió estrangera en indústria manufacturera en el conjunt de l'Estat, concentrant el 30,3% del total. Finalment, el nombre d'empreses estrangeres amb seu a Catalunya es va situar en 8.642, un 22% més que l'any anterior.

Aquestes dades mostren que el *reial decret llei 15/2017, de 6 d'octubre, de mesures urgents en matèria de mobilitat d'operadors econòmics dins el territori nacional*, no va afectar l'economia real de Catalunya, tot i la seva intencionalitat per afavorir que les empreses canviessin la seva seu social. Si bé és cert que aquest reial decret va propiciar un augment en el trasllat de seus en un primer moment, aquesta és una pràctica habitual dins la lògica empresarial i, des de l'agost de 2018, la situació tendeix a la normalització.

Tanmateix, cal remarcar que no es van produir trasllats de centres productius, només de seus socials, i això no té un impacte en l'ocupació. A més, les dades de trasllats corresponen a CIFs individuals. Aquest fet és rellevant perquè un grup empresarial pot tenir més d'un CIF i, per tant, un canvi de seu que correspon a una única decisió empresarial, pot emportar-se diferents CIFs individuals a una altra localització. Això afecta principalment al sector financer, ja que, per exemple, per llei cada fons de pensió té un CIF diferent; de fet, part d'aquests CIFs corresponen a trasllats de fons de pensions, no d'empreses. Pel que fa a les empreses, gairebé el 80% correspon al sector serveis (comerç, activitats financeres, professionals i immobiliàries) i poc més del 10% al sector industrial.

Tot plegat fa que sembli que el nombre de trasllats és major al real, ja que l'estadística presenta limitacions per analitzar la situació amb tots els seus matisos. De fet, l'estadística pot ser una de les grans víctimes d'aquest reial decret, ja que les dades oficials es poden veure distorsionades. Per exemple, en el cas de la innovació, s'atribueix la despesa al lloc on se situa la seu social de l'empresa. Aquesta situació pot generar la paradoxa de què un territori com Catalunya, al qual estan arribant inversions tecnològiques de manera constant, no vegi reflectida aquesta realitat a nivell estadístic. En el cas de la inversió estrangera, el resultat pot ser semblant.

8. LES MESURES EN APLICACIÓ DE L'ARTICLE 155 DE LA CONSTITUCIÓ ESPANYOLA ADREÇADES A L'ADMINISTRACIÓ DE LA GENERALITAT

Josep Ramon Barberà, UPF

La previsió constitucional de l'article 155 recull un mecanisme extraordinari de coerció estatal, adreçat a l'incompliment per una comunitat autònoma d'obligacions imposades per la mateixa Constitució o per les lleis, així com a les actuacions que atemptin «greument contra l'interès general d'Espanya». L'antecedent comparat que va servir de mostra per a l'adopció d'aquest mecanisme extraordinari és l'article 37 de la Llei Fonamental de Bonn. La consideració d'aquest instrument coactiu per part de la doctrina i la praxi política alemanya sol assenyalar que la seva aplicació ja significaria, per ella mateixa, el fracàs del sistema federal.

Dels treballs preparatoris de l'article 155 se'n desprèn que la formulació adoptada no contemplava ni la possibilitat de dissoldre Parlaments ni de cessar Governos. Per més que la redacció final no precisa l'abast de les «mesures necessàries» (només s'esmenten expressament les «instruccions» a les autoritats autonòmiques), no fa cap referència a la suspensió de l'autonomia.

En atenció al caràcter extraordinari de la norma, la seva interpretació hauria de seguir els principis de concreció i transitorietat, en el sentit que les mesures haurien de ser determinades i limitades en el temps, amb la ponderació de la seva necessitat, idoneïtat i proporcionalitat. En definitiva, es tractaria d'adoptar les mesures mínimes per a l'obtenció de les finalitats constitucionals, sense dissoldre l'autonomia, en tot cas, i interpretant l'article de manera restrictiva, d'acord amb la seva consideració de norma absolutament excepcional.

Segons l'Acord proposat pel Consell de Ministres i aprovat pel Senat (mitjançant la Resolució de 27 d'octubre de 2017), les mesures que es proposen tenen com a objectius “restaurar la legalitat constitucional i estatutària”, assegurar la “neutralidad institucional”, de manera que l'Administració autonòmica actuï “con normalidad”, mantenir el benestar i el creixement econòmic (amb el “mantenimiento de los servicios esenciales”) i assegurar els drets i llibertats de “todos los catalanes”. En paraules del mateix Acord, prou expressives, “la magnitud del incumplimiento determina que, en este caso, no baste con la impartición de instrucciones a las autoridades autonómicas (...), ni tan siquiera con la asunción puntual de competencias en algunos de los actos que ordinariamente debe realizar o en algunas de sus funciones (...), sino que se hace imprescindible la sustitución en el ejercicio de las funciones de esos órganos por el tiempo necesario y preciso para reponer la legalidad constitucional y estatutaria vulnerada”.

Es fa prou evident que allò que s'efectua és la substitució general de tota l'Administració de la Generalitat, a la manera d'un càstig, sense que les exigències constitucionals es compleixin, tant materialment com formalment. Amb tota imprecisió es diu que les mesures podran adaptar-se, “en caso necesario, a las nuevas circunstancias que se aprecien a lo largo del ámbito temporal de su aplicación” i, a més, que “el Gobierno, atendiendo a la evolución de los acontecimientos y de la gravedad de la situación, llevará a cabo una utilización proporcionada y responsable de las medidas aprobadas por el Senado, modulando su aplicación si se produjeran cambios en la situación u otras circunstancias que así lo aconsejen”...

Acordat el cessament del President, del Vicepresident i dels Consellers del Govern de la Generalitat, l'administració catalana “actuará bajo las directrices de los órganos o autoridades creados o designados por el Gobierno de la Nación en sustitución de aquéllos”. D'aquesta manera, a través del Reial Decret 944/2017, el President del Govern de l'Estat substitueix al

President de la Generalitat (i delega aquesta competència en la Vicepresidenta), la Vicepresidenta del Govern de l'Estat al Vicepresident de la Generalitat, el Consell de Ministres al Consell Executiu i els Ministres als Consellers, com a titulars dels diversos Departaments.

Un cop determinada la substitució general, s'efectua una previsió exhaustiva de les funcions administratives a desenvolupar, sense cap limitació rellevant. D'aquesta manera, les autoritats i òrgans suplents podran:

“- dictar y adoptar las disposiciones, actos, resoluciones, instrucciones u órdenes de servicio que sean necesarias para el ejercicio de las competencias y funciones asumidas (...).

- someter a un régimen de comunicación o autorización previa de las actuaciones de la Administración de la Generalitat, siendo nulos los actos, actuaciones y resoluciones que se adopten sin este requisito (...)

- acordar el nombramiento, el cese, o la sustitución temporal con asunción de las funciones correspondientes, de cualesquiera autoridades, cargos públicos y personal (...)

- en el caso de que el incumplimiento de las disposiciones, actos, resoluciones, instrucciones u órdenes de servicio dictadas por los órganos o autoridades designadas por el Gobierno de la Nación, pudiera ser constitutivo de responsabilidad disciplinaria, se podrá proceder a su exigencia...”.

Com podem copsar fàcilment, es tracta d'unes mesures de funcionament ordinari, indiscriminades, generals i del tot imprecises, sense que es vinculin directament a les finalitats exposades en l'aplicació de l'article 155. Com han senyalat els diversos recursos d'inconstitucionalitat presentats, tant pel Parlament de Catalunya com pel grup parlamentari de *Podemos*, no ens trobem davant d'unes mesures concretes que obtenen el permís del Senat, amb una notable deixadesa de les seves funcions de control. Al contrari, el seu abast real es posposa a allò que decideixi lliurement el *Gobierno de la Nación*, amb formulacions d'una discrecionalitat extrema, justificadora *de facto* de qualsevol actuació. La vulneració dels principis enunciats de concreció, necessitat, adequació i proporcionalitat no pot ser més evident.

Tot i ser especialment tractades en altres ponències, les conseqüències principals de l'aplicació de les mesures fins ara recollides s'han donat en un doble sentit. En un primer plànol, s'ha produït el control absolut de l'administració catalana, de caràcter polític, que va generar una situació d'inseguretat i neguit en els servidors públics, tant si es tractava d'autoritats com de personal tècnic. D'altra banda, el control polític ha ocasionat un funcionament mínim i anormal de l'administració de la Generalitat, i amb un retard generalitzat, amb línies de contractació i de subvenció bloquejades davant la sospita obcecada de secessionisme.

En conclusió, l'aplicació arbitrària i desproporcionada de les mesures de l'article 155 ha comportat l'anorreament de l'autonomia administrativa de decisió i ha afectat notòriament el sistema de prestació pública dels serveis a la ciutadania, molt més enllà, en qualsevol cas, del sentit previsible de les regles constitucionals.

9. IMPACTE ECONÒMIC DE L'APLICACIÓ DE L'ARTICLE 155"

Pau Villòria. Generalitat de Catalunya. Comissionat per a l'autogovern.

Pau Villòria va centrar la seva exposició en l'informe "Els efectes de la intervenció de l'Administració General de l'Estat mitjançant l'aplicació de l'article 155CE a la Generalitat de Catalunya" elaborat pel Comissionat de la Presidència per al Desplegament de l'Autogovern i en la seva experiència personal com a secretari general d'Empresa i Coneixement. Villòria va destacar que els conflictes polítics s'han de resoldre per la via del diàleg i la negociació i va posar de manifest els diversos intents del president Puigdemont per establir un diàleg amb el Govern de l'Estat.

Després de repassar les diverses afectacions de la intervenció en cadascun dels àmbits de l'acció de Govern i l'estat de la situació de la reversió i reparació dels danys ocasionats, el viceconseller va afirmar que és difícil calcular quin ha estat l'impacte econòmic del 155 però es pot mesurar una petita quantitat dels recursos perduts corresponents a indemnitzacions a treballadors, cancel·lació de contractes, adaptacions dels sistemes d'informació, etc. Aquests imports s'han quantificat en uns 130 M€. No es pot donar una xifra concreta perquè els supòsits són molt diferents però es pot afirmar que l'impacte econòmic del 155 en els pressupostos de la Generalitat, bé per pèrdua, bloqueig o endarreriments, supera els 1.800 M€. Difícilment però es podrà calcular l'impacte que el 155 va tenir per al conjunt de l'economia catalana.

Villòria va cloure la seva intervenció amb una valoració política en la qual va constatar que el 155 va ser la imposició coactiva d'una part sobre l'altra que va fracassar perquè no va servir per resoldre el conflicte i no va aportar res positiu ni per al país ni per als seus ciutadans i ciutadanes. Finalment també va agrair la implicació dels treballadors públics, sense la tasca dels quals els efectes de la intervenció haurien estat molt superiors.

Informe íntegre:

<https://govern.cat/govern/docs/2018/11/15/15/15/9ebf2c9d-367b-4d74-874a-a18fa9082e52.pdf>

10. L'EXPERIÈNCIA VISCUDA DEL 155.

Joan Martínez Vergel

La sensació general que s'ha volgut transmetre des de Madrid, i que ha quallat en una part de la ciutadania, és que l'aplicació del 155 va ser amable, tova, impecable jurídicament, i que no va afectar ningú... De fet, és veritat que els serveis públics funcionaven amb normalitat durant els mesos d'aplicació del 155. Si anaves a l'hospital t'atenien. Els centres escolars impartien classes cada dia, els serveis públics funcionaven...

Però aquesta normalitat aparent era fruit del compromís inequívoc dels funcionaris de la Generalitat i dels responsables polítics que es van quedar al comanament de la institució, perquè la ciutadania no notés i no patís els efectes del 155. Perquè sí tenia efectes. Tants, que si no arriba a ser per la tasca dels secretaris generals i dels directors generals, obeint les directrius, però alhora fent de murs de contenció, la crema hagués estat molt pitjor.

Un dels aspectes que va marcar la intrahistòria del 155 ha estat la **por**. Els avisos sobre possibles responsabilitats penals cas que no obeïssin les ordres o no fessin segons què; les advertències sobre possibles acomiadaments de personal; les amenaces velades i les amenaces directes han servit per incorporar la por dins la ment de molts professionals, tècnics i polítics que han hagut de treballar amb els responsables del 155 enviats des de l'Estat. Com es quantifica econòmicament aquesta por inoculada als treballadors públics?

Com es podria resumir el 155 en poques paraules? Les he concretat en cinc: Por, inconstitucionalitat, indefensió, obsessió i autocensura.

El titular més destacat de tots seria que el model d'aplicació del 155 és **inconstitucional**. I ho reitero: el model és inconstitucional. L'article diu que s'ha de donar instruccions a les autoritats de les comunitats autònomes perquè compleixin la llei. En cap cas diu que s'hagi de destituir un president, ni uns consellers, ni un Govern, ni acomiadar centenars de persones, ni dissoldre el Parlament de Catalunya, ni substituir l'administració de la Generalitat per l'administració de l'Estat, que és tot el que va succeir. Més de 200 treballadors a l'atur.

Obsessió. En aquest apartat, podria parlar de quatre departaments de la Generalitat que sempre han estat al punt de mira de l'Estat espanyol: exteriors, els Mossos d'Esquadra i la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals i Ensenyament. El que va fer el Partit Popular a la Conselleria d'Exteriors va ser una autèntica sagnia. No han acceptat mai que Catalunya disposi de veu pròpia al món. El primer dia d'aplicació del 155 ja van tancar totes les delegacions del Govern català a l'exterior (les anomenades, per ells, ambaixades amb to despectiu). Van acomiadar desenes de treballadors i van interrompre les comunicacions entre el Govern català i la resta de països del món. Es van haver de mantenir molts contractes de lloguer en vigor de moltes delegacions sense oferir cap servei. És malversació?

Els Mossos d'Esquadra. Aquest cos de policia catalana "de barret de copa i espardenyes", que ells consideren que és una "policia local gran", "policia gran, però local" es va posar al punt de mira des del dia 17 d'agost de 2017. El problema dels Mossos d'Esquadra, pel Govern espanyol, no és la seva actuació l'1 d'octubre. Ni l'actuació del dia 20 de setembre a la seu del Departament d'Economia. La mare de tots els problemes dels Mossos (i fonamentalment de la cúpula del Departament d'Interior amb el major Trapero al capdavant) neix el dia 17 d'agost quan aquesta "policia local gran", sense armes, sense l'estructura i sense la informació necessària (ja que no

estava als centres d'intel·ligència antiterrorista com ara el CITCO, ni de l'Europol) desarticula, ella sola, una cèl·lula terrorista que va atemptar a Barcelona i a Cambrils.

I també tenen obsessió des de l'Estat per TV3 i Catalunya Ràdio. Aquí el PP ho va intentar, però es va trobar amb la negativa del Senat (que, tot s'ha de dir, va ser provocada per la negativa del PSOE, que es va posicionar en contra de la intervenció dels mitjans públics catalans).

Indefensió jurídica. Si el 155 era inconstitucional en la seva aplicació, per què no es va recórrer? Aquesta seria la pregunta. Quina seria la resposta? La resposta és que per poder presentar un recurs d'inconstitucionalitat davant del TC es necessita que el Govern l'activi. I el Govern, en aquest cas, era el mateix PP. No es recorreria contra les seves pròpies decisions!

Per tant, la Generalitat va quedar totalment indefensa a l'hora de fer prevaldre els seus drets de defensa. I va veure, per exemple, com les obres de Sixena, en litigi judicial, eren retirades per la Guàrdia Civil. Quin valor econòmic tenien aquestes peces? O va haver de personar-se, obligadament, en contra del president Mas i de tots els ja condemnats pel "Tribunal de Cuentas" per malversació, tot i que els informes del Gabinet jurídic de la Generalitat avalaven que, en cap cas, va existir malversació de fons públics.

Paralització del país. El Conseller de Treball, Afers Socials i Famílies, Chakir el Homrani, va haver de signar, el primer dia que va prendre possessió del càrrec, contractes per valor de 890 milions d'euros que havien estat aturats durant l'aplicació del 155. Moltes entitats socials del tercer sector van haver de demanar crèdits per poder ajudar els més necessitats davant d'aquesta paràlisi. Què ha suposat econòmicament?

Per no parlar de les 35.000 peticions d'autorització que es van haver de fer des del Departament de Salut (per poder comprar venes, xeringues, estetoscòpis, material quirúrgic o medicaments) que havien d'estar totes signades amb el compromís que aquestes compres no "estaven incorrent en cap actuació il·legal ni relacionada amb la independència de Catalunya".

Deien els professionals de la Salut que van fer un càlcul del temps que es va emprar per fer aquestes declaracions deixant de fer la seva feina: i van calcular que els hi havia suposat 3.000 hores laborals!

Ensenyament. Al Departament d'Ensenyament es va provocar "l'autocensura" entre els docents. Davant de totes aquestes agressions i amenaces, l'escola catalana va optar per callar i per no debatre. Com es quantifica econòmicament aquesta pèrdua de pluralitat a les aules...?

Tot això és el 155. I més!

11. CONCLUSIONS DELS DEBATS

La valoració dels impactes econòmics de la reacció de l'Estat davant del referèndum de l'1 d'octubre de 2017 obliga a consideracions prèvies, interpretacions i matisacions, alhora que a contrastacions i mesures.

Per la banda de les mesures estadístiques, es pot afirmar que la retirada de dipòsits de bancs catalans va arribar a representar uns trenta-sis mil milions d'euros, un terç dels quals, els primers en retirar-se, van ser d'entitats estatals. Aquesta retirada va ser coordinada i planificada i es va adreçar contra les grans entitats financeres amb seu a Catalunya, amb l'ànim de forçar-les a explicitar una actitud netament hostil a la hipòtesi d'independència de Catalunya. La contrastació estadística permet rebaixar l'efecte, mesurat a finals del quart trimestre del 2017 a trenta mil milions. Passat un any, aquest import queda en disset mil milions, tot i que la quota catalana s'ha recuperat als nivells anteriors a l'1-O, atès que la tendència dels dipòsits a Espanya ha estat decreixent. De tots els impactes econòmics de l'1-O, aquest va ser el més important, i se sap ara que va ser orquestrat des del cor del govern central.

Els canvis de seus van ser una altra mesura de pressió sobre el moviment independentista, especialment concentrada en la setmana successiva a l'1-O. De nou, no hi ha cap dubte sobre la coordinació i impuls des del cor del govern central i de l'Estat. Això no vol dir que alguns canvis no s'haguessin considerat i desitjat prèviament, i que s'aprofités l'avinentsa per realitzar-los de manera més fàcil. No hi ha manera de distingir els canvis realitzats des de la convicció política d'aquells realitzats sota pressió. Que la pressió va ser important ens ho demostren testimonis directes, però també la concentració de canvis de seus en sectors molt regulats, o molt orientats al mercat espanyol o amb estructures societàries que els feien més vulnerables. Les multinacionals instal·lades a Catalunya, les empreses familiars, i les bàsicament exportadores, no van participar de manera significativa en el moviment del canvi de seus. Les xifres d'empreses afectades són encara de mal preciar atès que algunes d'elles, sobretot financeres, van traslladar centenars de CIFs corresponents, entre altres, als seus fons d'inversió. En tot cas, parlem d'unes quatre mil, vint de les quals eren de les cent primeres en ingressos. Els impactes en la fiscalitat són petits, però no són pas nuls: els Actes Jurídics Documentats de les grans empreses són ingressos rellevants de la Generalitat, especialment quan fan operacions societàries, tot i que les ampliacions van quedar exemptes de tributació des de l'any 2010. Hi ha també un impacte estadístic en les dades difícils de regionalitzar com les decisions d'inversió exterior a Catalunya. L'impacte en l'economia real ha estat negligible.

L'aplicació de l'article 155 va venir després de l'onada de trasllat de seus, a partir del 27 d'octubre del 2017 i fins al maig del 2018, quan es va elegir President de la Generalitat. La mateixa Generalitat ha fet un estudi exhaustiu del que en resulta un cost directe de 130 milions d'euros i un cost de pèrdues de subvencions i drets econòmics, d'endarreriments i de bloqueigs pressupostaris que ha pujat a més de 1.800 milions. No hi ha dubte que aquest efecte pressupostari ha reduït despesa pressupostària i ha millorat els comptes de la Generalitat en perjudici d'interessos de molts ciutadans i empreses. El menor dèficit generat va ser aprofitat pel Ministeri d'Hisenda que va disposar així d'una col·laboració imprevista (o no) en la millora dels comptes de les administracions públiques espanyoles el 2017 i el 2018. Tanmateix el principal dany causat per l'article 155 va ser sobre la capacitat d'autogovern i sobre la capacitat

d'autodefensa, com va quedar manifestament a la vista amb la pèrdua d'una bona part de la col·lecció del Museu d'Art de Lleida, sense possibilitat de defensa.

L'impacte de tot plegat sobre l'economia real ha estat molt menor del que es va afirmar el mes d'octubre del 2017. Certament, la tardor del 2017, i especialment l'octubre, van ser dolents per al turisme. Les imatges de policies carregant contra ciutadans no generen missatges positius per visitar un possible destí turístic i el turisme a Barcelona i a Catalunya se'n van ressentir. El sotrac de l'últim trimestre del 2017 va ser important en nombre, però minso en ingressos. Els turistes estrangers que van venir a Catalunya van baixar un 6% davant el mateix període de l'any anterior. Tanmateix, la despesa va ser pràcticament la mateixa, ja que la baixada va ser només del 0,8%. Això va fer que les xifres del 2017 trenquessin la tendència positiva existent fins el mes setembre. Tot i així, l'any va tancar amb un increment dels turistes forans del 5,4% i amb un augment de la despesa del 10,1%. L'any 2018 es va recuperar ràpidament el sotrac i malgrat que el nombre de turistes va ser pràcticament el mateix que l'any anterior (+0,1%), la despesa que van fer va créixer un 7,1%. Cal tenir en compte que es van assolir records en ambdues magnituds tots dos anys i que el 2018 va ser un any de creixement més minso també a tot l'estat espanyol, amb un augment de turistes estrangers del 1,1% i un creixement de la despesa del 3,3%.

La incidència immediata dels fets d'octubre de 2017 sobre els principals indicadors macroeconòmics (PIB i ocupació) va ser poc significativa. El comportament dels dos indicadors va ser clarament millor a Catalunya que a Espanya durant tot el període 2017-2018, incloses els mesos de la tardor de 2017 i els immediatament posteriors. Així, el quart trimestre del 2017 el PIB va pujar a Catalunya un 3,8%, mentre que a Espanya un 3,1%. Per a tot el 2017 les taxes d'increment van ser de 3,3 i 3,0%, respectivament, i el 2018 de 2,6 i 2,5. La desacceleració de 2017 a 2018 va ser d'abast europeu, baixant de 2,4 a 1,9 del 2017 al 2018. Sempre segons l'Idescat, les taxes d'increment de la ocupació van ser del 3,5 i 2,6% per al quart trimestre del 2017, de 2,9 i 2,6 per al 2017 i de 2,6 i 2,6 per al 2018. El creixement de l'economia catalana ha convergit amb el de l'espanyola.

Dels debats celebrats se'n desprèn que l'impacte que es buscava amb les intervencions analitzades consistia en enviar un missatge polític i propagandístic. Aquest objectiu, d'acord amb les intervencions en els tres debats, es pot dir que va fracassar completament, tal com es va palesar a les eleccions del 21 de desembre de 2017, que van ser convocades simultàniament a l'aplicació de l'article 155 per acabar amb l'hegemonia independentista, tot aprofitant la campanya de la por que s'havia orquestrat amb les retirades de dipòsits, els canvis de seus d'empresa i l'aplicació del 155.